

Inhoud juni 2020/6

Vooraf

Nieuwe rubrieken

Hans Devroe

Een eeuw wetenschap. Synthese en kritiek (1)

Uit de eindwerken

Ann Van der Perre-De Troyer

Gedichten

van Ghislaine Gilissen, Jacques Hoste en Nicole Ledegen
Houtsneden door Dirk W. en Jeanine La Meir, Mark La Meir

Activiteiten van de UWLM 2020

Reisberichten

Flip Cuijpers

Kalimantan

Ingrid Lenaerts

We gaan naar Zwitserland.
(Door de ogen van een negenjarige)

Het Wereldje

(Corona - Multatuli - vrt - privacy - fake news)

UWLM-nieuws

Hans Devroe

'De Getuige' deel 3 en slot

Tips voor publicatie in digiWEL

Themanummers van WEL

Hans Devroe

Nieuwe rubrieken

Vele jaren hebben we in *WEL* studies gepubliceerd over allerlei aspecten van de verbeelding. Zulks in het kader van een “Repertorium der verbeelding”. Vanuit een nieuw denkkader en methode zijn velerlei aspecten onderzocht. Ook onze cursussen waren internationaal van achtergrond en vooral ‘Algemene semiotiek en wereldbeelden” berichtte over wetenschappen. En wordt voortgezet.

In 2020 starten we de reeks **Honderd jaar wetenschap**. Een overzicht van de belangrijkste onderwerpen, ontdekkingen, strijdvragen. Uiteraard niet volledig maar zeker representatief. Het eerste deel volgt deels *Questions aux savants* van de Franse académicien P.-H. Simon over hete hangijzers in de periode 1900 -1970. Delen twee en drie brengen een eigen beknopte bespreking van de evolutie in zo’n dertig gebieden. Niet eenvoudig, ook niet voor de lezer! Beschouw het als preventieve geneeskunde. Ieder weet dat met de jaren het geheugen en de concentratie verminderen... Recent werd bewezen dat door intellectuele inspanningen nieuwe neuronen (hersencellen en verbindingen) worden aangeemaakt. Nood lenigt zichzelf!

Met dit nummer begint ook een andere rubriek: **Uit de eindwerken**. Daar is destijds hard aan gewerkt. Enkele werden gepubliceerd, de meeste niet. Toch verdienen ze aandacht, ook buiten de klas van toen.

DigiWEL 7 verschijnt in september. Tot 15 juli kan je inzenden hiervoor. Lees vooraf de “Tips”.

W Een eeuw wetenschappen. Synthese en kritiek (1)

Hans Devroe

1 We hebben in *WEL* regelmatig een poging tot samenvatting van de tijdgeest en evolutie gepubliceerd, uiteraard kritisch. Daarin werden ook wetenschappen besproken. Terecht, het wereldje van literatuur en media is te eng, behoeft een ruimer kader. Dat willen wij verderzetten in *digiWEL* want de algemene ontwikkeling lijkt te verminderen. Door een toenemende oppervlakkigheid, de crisis in het onderwijs, teveel en slordiger media. Daarom ook lieten we de cursus Algemene semiotiek en wereldbeelden uitgroeien, nu digitaal, tot een steviger synthese van hoofdgebieden van cultuur en wetenschap.

2 Onlangs herlas ik *Questions aux savants* van P.-H. Simon (Seuil, Paris, 1969). Wie was hij? Frans auteur (1903-1972), intellectueel, académicien (1966) en literair criticus (*Le Monde*). Leraar en professor (Gent, Ecole des Hautes Etudes, Fribourg), sterk onder de invloed van E. Mouniers personalisme, traditioneel doch sociaal katholicisme. En moedig. In het krijtsgevangenenkamp Münster stichtte hij een kleine universiteit, hij protesteerde tegen de oorlog in Algerije (*Contre la torture* 1957). Simon verdedigde de traditionele westerse waarden, ook tegen atheïstische wetenschappers. Zijn kritische inzichten zijn nog steeds actueel. Aangevuld door mij voor de periode 1970 tot nu.

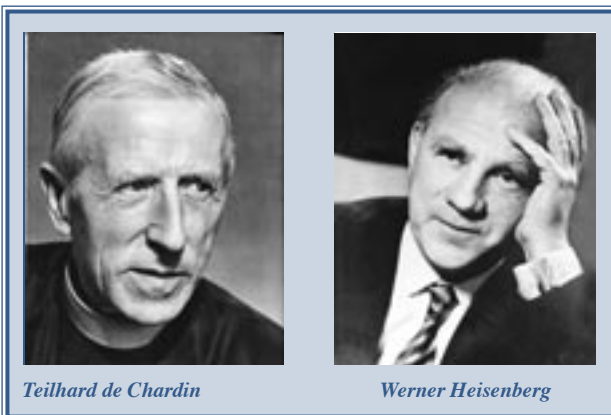
3 Ten tijde van Simon maakte **Jacques Monod** (Collège de France vanaf 1967) grote indruk. Hij was moleculair bioloog, zijn bekendste boek *Hasard et nécessité* wees op de kloof tussen wetenschappers en het groot publiek. Wetenschap wordt almaar meer uitgebreid en gespecialiseerd, ontoegankelijk niet in het minst door de hautaine houding van sommige wetenschappers. Hun jargon

en onnodige mathematisering jaagt de 'leken' weg. In schril contrast met iemand als Simon Stevin (zeventiende eeuws wiskundige, natuurkundige en ingenieur) die alles zo eenvoudig mogelijk trachtte uit te leggen, veel nieuwe woorden schiep daartoe in de volkstaal. Er is nood aan meer contact en vulgarisatie. In wezen is het wetenschappelijk gamma veel meer beperkt dan het dagelijks leven, intuïtie en gezond verstand van de leek. Overigens, wie betaalt de elite? Zij vormt een kaste waarvan de verregaande Spielereien deels verantwoordelijk zijn voor economische crisissen.

Men verweet Monod een verregaand pessimisme, de evolutie van de mens (beweerde hij) lijkt blind noodlot. Daarbij komt nog de onzekerheid ingebed in de kwantumtheorie (**W. Heisenberg**). Anderzijds heeft de R.K.K. **Teilhard de Chardin** een publicatieverbod opgelegd omdat hij volgens sommigen geleidelijk de noösfeer vergoddelijkte.

Pierre-Henri Simon

Teilhard de Chardin

Werner Heisenberg

Op **kwantumniveau** heerst hooguit waarschijnlijkheid (van 'vrijheidsgraden'); op het macroniveau vertrouwde orde. Zie de inzichten van **J. Rueff** die een sociale dimensie onontbeerlijk achtte, in tegenspraak met de wanorde van de biologie. Men vestigt geen gemeenschap op het 'néant' van Sartre en Camus. Het absurde fascineert maar de mythe biedt coherentie en gezag. Uiteindelijk dient de mens te kiezen. Later, bij Lyotard (*La condition postmoderne*) keert de discussie terug: hebben we de 'grote verhalen' (in discrediet geraakt door communisme en nationaal-socialisme) nog nodig? Virtualiteiten ja, zoals deze van de 'verbeelding' mei '68, maar ook concreter, de inzet van een ideologie.

Tegen de pretentie van wetenschappen stelde Simon en velen voor en na hem de vraag naar de zin. En de vrees voor gevaren (ABC-wapens, milieuschade, giftige farmacopee, eugenetische experimenten... door socio- en psychotechnici). Bestaat de zin gewoon in het feit dat we er zijn (bijzonder onwaarschijnlijk en toch waar, zie het antropisch principe). Zijn Darwins evolutietheorie (met vele 'sprongen'), de vernuftige structuur van DNA toeval? De neopositivistische wetenschap tracht elke herinnering aan God en doelgerichte schepping (Aristoteles' entelechie) onderuit te halen en beperkt zich tot reductionisme: men poogt het hogere (menselijk bewustzijn) te verklaren uit lagere echelons van zoölogie. De mens wordt 'verklaard' uit zijn chemische machinerie (waaronder DNA). Welke waarschijnlijkheid hebben eigenlijk de 'goede' combinaties en processen? Blind toeval? Loterij? Een aap tikt ooit wel alle meesterwerken van Shakespeare zo hij maar genoeg tijd, bananen en machines krijgt?

Een kenner als J. Rostand had ernstige twijfels bij de ontwikkeling van de wetenschap. De Boom van de Kennis is gevaarlijk, vertrouwen op wetenschap naiëf. Men laat zich te vaak overdonderen door technisch kunnen, vergeet de gevolgen en ethische bezwaren.

4 Er woedt meer mode in wetenschap dan men toegeeft. Op een bepaald ogenblik (door een publicatie, een ontdekking, een goeroe) komt een richting voor het voetlicht en een poos wil men alles daaruit verklaren. Zo met existentiële filosofie, biologie, structuralisme (psychoanalyse en kwantumfysica dateren al van eind negentiende- begin twintigste eeuw). Intellectuelen hollen achter al deze vaandels. De wijze zit en glimlacht.

Weinig of geen mysterie –besloot Simon uit de tijdgeest der wetenschappers (bij hun studenten wel). Nogal wat nieuwe maîtres à penser te Parijs; Althusser en Lefevre, Lacan en Barthes, Foucault... Alle zichzelf verheerlijkend/elkaar ophemelend. Vanuit antropologie (Lévy-Strauss), linguïstiek (Derrida) en psychologie (Lacan) ontledden de menswetenschappen de mens, ontwaardden de mens. Bepaalt hem het onderbewuste? In hoeverre kan dit vertaald (of verraden) door het kritische Über-Ich? Via oeverloze wolligheden (Lacan) een contradictie.

Wetenschap oreert over de werkelijkheid, maar is deze niet, slechts een vangnet, een wegenkaart. Het **structuralisme** zocht in alles structuren. Gaat zo het individu zelf niet verloren? Welke aspecten kiezen? Welke gaan teloor? Gaan creativiteit, dialoog en poëtisch aanvoelen te niet ten gunste van analyse? 'Menswetenschappen' (weetjes, kenmerken beschrijvend) in plaats van humaniora (vorming). Zo verstikt ook religie. Wetenschap is waarde(n)loos geworden.

Het zich tegoed doen aan het niets is niet hetzelfde als het rustig fatalisme van de stoïcijn die zich thuis weet in kosmische harmonie, religieus van oorsprong. Simon stelde zich de vraag of wetenschap wel 'objectief' kan zijn. Ze is immers door haar taal en symbolen de erfgenaam van tradities. Dat geldt zeker voor menswetenschappen. Is de wetenschapper een demiurg, machtig ingenieur of geneticus zonder innerlijk leven, zonder smaak, moed of geweten? Een goed functionerende robot? Nochtans nam Monod zelf deel aan de betogingen van '68.

En Simon besloot: "Ik denk niet dat het de taak van wetenschap is binnen te treden in deze mysteries, maar het is ook niet haar domein het postulaat voorop te stellen dat God dood zou zijn of te besluiten tot het niets van de mens."

Geraadpleegd

Hans Devroe: Mijn zoektochten. WEL, Leuven, 2017.

Pierre-Henri Simon: Questions aux savants. Essai. Ed. du Seuil, Paris, 1969.

W Uit de eindwerken

Ann Van der Perre - De Troyer

Ann Van der Perre-De Troyer volgde met haar echtgenoot Lieven de cursus van 1999 tot 2003 in het STUK.

Na een Europese carrière in Luxemburg verhuisden ze van hun flat te Ukkel (waar een dramatische inbraak gebeurde) naar Cadzand, later naar Knokke. Ann –met een grote bewondering voor Marguerite Yourcenar- selecteerde voor haar eindwerk enkele Gedichten. Zij publiceerde gedichten bij uitgeverij Zuid en Noord en een jeugdboek bij De blauwe vogel. Ze maakte ook akwarellen en ontwierp kleurige grafiek .

trouw

vervlochten raken
en niet willen ontknopen

meedragen: mos,oude bloemen
verlaten nesten, bladerhopen

alles terugvinden daarin
niets zomaar verwerpen

niets sterft
zonder opvolging

balans

parfum van priemend lover
en rode tulpen in de sneeuw
gevangen vlammen dartelen
en dansen voor mijn blik
die gulzig vuur opzuigt

het rimpelrompelmoesgelaat
van zeer oude mensen
die mijn ouders overleefden
en me vertellen hoe
ze vrienden waren met elkaar

een dochter speels met jonge kat-
ten
in het nest van haar geliefde
een zoon verlangt naar een galop
en jij, mijn lief van veertig jaar gele-
den,
jij leest verhalen in mijn oogopslag

dat alles is als room
als brandzuur in de maag
als koele handen
rondom een mistig hoofd
een briesje in het hondsuur
van een dorre zomerdag

de vriesdamp van een vliegtuig
in de gloed van avondzon

troost

de geur van tanend lover
en paasbloemen na kou

ach, denk ik dan, indien mijn moe-
der
niet zo jong gestorven was
dan zou ik haar nog kunnen zien
en spreken

doch niets verscheurt me meer
dan dat ze nu nog méér
van mij zou houden
dan ze vroeger deed

toen ik een kind was
en bij haar de voeding kreeg
die me een leven lang
weemoedig vrolijk maakt

de geur van tanend lover
en paasbloemen na kou
en dan
die zachte blik van jou

de zorg waarmee mijn moeder
een strepensjaaltje breide
voor mijn verkouden lievelingspop

Ghislaine Gilissen

Walpurgisnacht

*ik blikte omlaag door alle zeven sferen
en toen ik de aardbol zag heel in de diepte
zo klein en zo gering, glimlachte ik even.
(Dante Alighieri, Paradiso)*

je hand ontglipt
aan mijn bromtol
stilte verbergt de sound

ketens knappen in het donker
weerwolven razen door mijn gekooide lijf
in de blanke lakens danst de dood

handen bakeren zalven en helen
tot de wolven zijn verdrongen
naar hun eigen schemerzone

op het einde van de Walpurgisnacht
scheur ik door de magnetische tunnel
demonen sleuren een rookgordijn mee

rode en blauwe
vlammen laaien in mijn hart
in de gloed van glorend licht

bind ik mijn veters weer
stap door lentekleuren, bezat me
aan de geur van seringen en jasmijn
zacht zoemt mijn bromtol
gouden stofwolkjes stuiven op
een merel fluit in de maat

Jacques Hoste

Wormgat tijd

...als een oud boek,
dat flappert
in de wind,

pagina's dwalen vooruit,
keren op stappen terug,
verward is de tijd: een doedezak
vol dolende noten.

Nu is slechts het kiezelsteentje dat

v

a

|

†

in de echoput
van het verleden

Nu is slechts
het slakkenhuis waarin
ik schuil

voor de ijsregens
van het verleden,
of voor beloften
van morgen

Nu, toen en dan:
drie al te lichte veren,
wiegend op de adem
van de wind

... als in een vergeten
sprookje
van Grimm.

Dichter van Gavere

Nicole Ledegen

Brug

om over de brug te komen moet je
je eigen rug kunnen vertrouwen

schep met tekens een taal
ik beef in het proberen jij stamelt

je leven verandert met één letter
wat dan met een woord een zin?

goesting rent op blote voeten
wat als er dan sneeuw ligt?

*Studio Rinkelsteeltje
Dorpsdichter van Destelbergen*

Houtsneden door Dirk W. en Jeanine La Meir

Tussen 1971 en 2004 maakte Dirk La Meir nieuwjaarskaarten op basis van een houtsnede die als prenten verzonden werden doorheen de wereld. De zeer uiteenlopende onderwerpen gaan van mythologie, theatrale wereldse ensceneringen tot persoonlijke ervaringen, waarbij hij als verteller een sfeer creëerde met een meerlagige kijk en vaak onderliggende humor. Deze uitbeeldingen, meestal in het zwart geprint, maar ook gebruikmakende van eenvoudige kleurcombinaties, geven de aandachtige toeschouwer een kijk in het brein van de maker. De 32 prenten werden uitgebracht in boekvorm en voorzien van geïllustreerde woordsneden door zijn zoon Mark (hartchirurg) en zijn weduwe Jeanine (leerkracht plastische kunsten). De teksten zijn als een stroom van onderbewustzijn ontstaan in een zoektocht naar zichzelf en een herontdekking van het originele creatieproces van zijn vader.

1982 toont een speelse interactie tussen de houtsnijder met zijn burijs en de dissecerende chirurgijn. Verkrijgbaar door overschrijving van 20 euro op rekeningnummer BE56 7795 9359 6988 en de postgegevens te mailen naar lameir@yahoo.com.

(Mark La Meir)

1982

De hand elegant, danst met het was dooreen het eeuwige hout
 Het tracht van de esthetiek die de schoonheid van de gevilde boom eent
 Elke kerf doorbreekt in een vergane tijd

Het oog reflecteert de spiegeling van de mens
 ontleed tot op de spieren.

Be lee opgebouwd rondom de gevilde huid
 aantonic vakkundig gemeten als stille natuur bevrucht
 opent het gevechte lichaam in gevormde voraging
 Remonstrant van Rijn ontmoet intieme Vetschid

op het positieve van het leer

De hand bekonden gljdt het instrument
 doorken de steriele smolag opperolkerig buchedigt
 Het sloek spat wiken langs raden zonden wensstaud geopten
 de toegang tot de kere is volkomen maagdelijk.

Kleine bloedpacten worden gudept, overtoeloge inkt van het smjweke
 bevelte groeven wege doorken de jarewonde huid.

Het geneeskundig model zonder vooroordeel gebouwd
 vindt in dissectie de schoonheid van aangenaakte ruimte
 ontbloot de pracht van gestrepte veale.

Een lezing van inhoud door fotonen beschreven
 dekt het vlak dat uitdijt naar onbekende weefels
 organen droep dan het vervelde vlees, de verblende

Dit moderne theater operent in een gloed van licht
 beweegt op zoek naar ritme, danst met elke hartslag.

Hotelors verlongend is de wint naar bitkenes' lersenen
 huuslote geborgen zijn het fundament. De kunst het
 lloren schouwde, dodelijk tot het einde ontmantelt

gulle gansen van het magische berijgt et in in
 wels mit dekinpessingvan stam of het lodium
 in het dore

De verwekte bloem in de hand gehouden
 overloort de kerk van kennis.

positief alle ten twee voor van deet poelinge

Origineel: 171 x 234 mm

1996

Door het aards labirint begreep in oorsprong
dat ooit begon, wandelt loop onsingd door muren
alle mogelijke wegen van toekomst tot verleden.
Ergens in deze arena zonnig van conceptie tot ondergaan
doelt een chromosomaal vordwaalde mutatie briesmond.
Hybride stinman half imaginair trots getrouwd
rijst het aanschijn beddend zwart met goudse horens
zolt spieren in spiralen, wacht de reus opgetrokken.
Welke vreemde streker haalt hij straks uit zijn mouw?
Zie hier de mens bleek als marmer honding stoer
trots toreador beroerd door vrouwelijke gracie
hij begroet het nieuwe jaar met waardigheid.
Heldhaftig op de schouders van zijn alta ego rust
de deure draad liefde door spinsels verguld getragen.
Verstand meer ziend dan het brein begrijpt
ontrold in vast patroon de wijze raad-klokwijs.

Tijdens het stukspel, je ziet ze zwoegen
de stier even in de korei straat zowaar te loeien
de heer af en toe wankel in zijn strakke pak
voelt het sinende van zijn tijdmiddaats deden.
Stap na stap, loek na hoek ingwaarts zijkend
volgen toeschouwers arena de uitzyfukte dag.
Hir is deze wereld zolang het eenzaam kan
wil niemand eenzaam ver gaan van geen kanton.
Rood klemt de tijd dat 12X het dodelijk doek aanvalt
tot het helende voog de sfinx vervult met blind ontzag.

W Activiteiten UWLM 2020

Cursussen

1 Creatief schrijven I: Inleiding tot literaire genres en journalistiek.

Literaire opvattingen, taalcorrectie, kortverhaal, romanstructuren, poëzie, dialoog, journalistieke genres, mediakritiek... komen aan bod

Online. Elke les bevat de lestekst, een résumé en enkele vragen/oefeningen. Interactief per mail, nagezien individueel. Zie het programma op onze webstek uwlm.be/cursussen.

2 Algemene ontwikkeling voor gevorderden. Eigentijdse thema's in wereldbeelden, semiotiek, media, taalkunde, literaire theorie, kunst, sociale tekens...

Online. Elke les bevat de lestekst, een résumé en enkele vragen/oefeningen. Interactief per mail, nagezien individueel. Zie het programma op onze webstek uwlm.be/cursussen.

Beide cursussen starten opnieuw eind **september 2020** en kosten 300 euro, voor aanvang van de lessen over te schrijven via bankrekening nummer BE42 645-6201617-54 van WEL, Leuven. Wie de cursus heeft gevolgd en alle oefeningen tijdig en behoorlijk gemaakt ontvangt per cyclus (twee jaar) een getuigschrift. Zie op onze webstek wat ex-cursisten hebben gepresteerd: de lijst publicaties en deze van media-activiteiten.

Online? We hebben niet gewacht op de coronacrisis. Al twee jaar en op verzoek van de deelnemers zelf om de avondlijke verplaatsingen naar Leuven, met soms dure parkings, te vermijden. Twee keer tijdens het jaar is een bijeenkomst voorzien.

Tijdschrift

“digiWEL”, online voortzetting van het driemaandelijks tijdschrift “WEL” (papieren versie 35 jaar). Met gedichten, korte verhalen, essays, reisverhalen en veel info in “Het wereldje”. Abo 10 euro.

Kijk na op onze webstek uwlm.be/tijdschrift: al het zesde nummer. En werk mee!

Kalimantan, Indonesië

Flip Cuijpers

Selamat datang!

Na een vlucht van een klein uur over uitgestrekt Borneo, dat bedekt is met kleine, vederlichte schapenwolkjes, zie ik het landingsgestel onder ons witte ATR 72 propellervliegtuigje uitklappen en groene velden met kleine hutjes dichterbij komen. De enorme palmolieplantages zijn vanuit de lucht goed te zien, alsook de enorme witbruine slierten die op grote modderpoelen lijken en hele stukken aarde doorsnijden.

Palmolieplantages in een gekapt regenwoud in Kalimantan

‘Goudmijnen’, zo vertelt DJ, een studievriend die naast me zit. ‘Open goudmijnen waarvan de gebruikte chemicaliën de nabijgelegen rivieren instromen.’

Ontzet kijk ik terug het raampje uit en even later raken de wielen het asfalt van de korte landingsbaan.

‘*Selamat datang di Sintang*’, roept de mooie stewardess met haar kastanjebruine ogen. Haar toscagroene sarong met kabaja vallen strak over haar sierlijke lijf. Ze draait haar hoofd speciaal naar ons. ‘Welcome in Sintang. Thank you for flying with Garuda.’

Als we uitstappen, brandt de zon reeds fel op deze drukkende novemberochtend en ik ruik dezelfde zoete tropengeur die me meeneemt naar enkele decennia terug. Ik ben weer terug in Indonesië, het land waarin ik opgroeide. Het thuisland van de lieve glimlachen, de heerlijk gekruide gerechten (pittig soms ook, net als haar bewoners), de eindeloze rijstvelden, de karbouw, de hevige regenbuien aan het eind van de dag en de roep van de *cecak*, een kleine gekko die in ieder huis over de muren loopt op jacht naar muggen. De gordel van smaragd. Maar voor het eerst bevind ik me in het land van de Dajak, het land der koppensnellers.

De weken ervoor was ik op doorreis in een rouwend Thailand. Van heinde en verre kwamen de in het zwart geklede Thai naar de hoofdstad om de overleden koning Bhumibol een laatste eer te bewijzen. En vanuit deze rouwende, bedrukkende sfeer ben ik nu beland in een sfeer van frustratie en ongeloof. En van strijdvaardigheid. Althans, slechts bij enkelen.

Ik ben op bezoek bij DJ en Alexandra, twee vrienden van me die hier in de rimboe wonen en zich bij een organisatie hebben aangesloten die vecht tegen het kappen van het regenwoud. De daarbij vrijgekomen orang-oetangs vangen ze op. Reeds vier jaar wonen zij in het provinciehoofdstadje Sintang, vernoemd naar een oud sultanaat en gelegen op de drie oevers van twee samenkomende rivieren, de Kapuas en de Melawi. 'Rivieren die vervuild zijn met kwik', krijg ik van DJ te horen als we op een brommertje over de oude gietijzeren brug rijden. Zittend achterop zie ik het centrum vol eettentjes waar luide, opgefokte *dangdut* klinkt en een hoofdweg vol scootertjes met hele gezinnen erop. Na enkele bochten en claxongeschal komen we aan bij het huisje dat ze van de organisatie te leen hebben gekregen en dat gelegen is tegenover een overwoekerde Nederlandse begraafplaats uit de koloniale tijd.

'Laten we meteen naar het Sintang Orangutan Center gaan', zegt Alexandra nadat ik mijn tas heb neergelegd en we pakken de brommer naar het opvangtehuis voor 35 orang-oetangs. Het kantoorgebouwtje, dat meer lijkt op een dokterskliniek vol medische instrumenten en medicijnen, ligt op het terrein van pastor Maessen (Hij woont hier al jaren en wil niet meer terug naar Nederland!) en geeft toegang tot een tuin met enkele kooien.

'Jullie moeten witte doktersjassen en speciale laarzen aan. En doe ook deze lichtgroene mondkapjes om,' zegt Alexandra, 'om besmetting te voorkomen. Niet dat jullie besmet zullen raken, het is vooral om de jonge primaten te beschermen.'

We trekken de stijve dokterskleren aan en lopen naar buiten, naar een met tralies afgeschermd deel in de tuin. Enkele kleine aapjes schieten er van links naar rechts. Zoef! Zoef! De bruine acrobaten slingeren over de stangen en touwen, hangen dan even stil en klimmen vervolgens langs het traliwerk naar boven en beneden. Vliegenvlug gaat het. Ze houden maar niet op. Blij om ons te zien? Twee grotere orang-oetangs vinden van niet. Ze willen zich niet uitsloven en liggen wat sloom in grote autobanden.

'Deze apen zijn tussen de een en zeven jaar oud, en zijn voornamelijk bij mensen thuis opgehaald. Bij het kappen van het regenwoud schieten houthakkers vaak de moeder dood en nemen vervolgens het jong mee naar huis. Ze denken dat het wel een leuk en schattig huisdiertje is maar komen er al snel achter dat de kleine deugniet erg groot en sterk wordt. En dan willen ze ervan af. Als ze ons kennen, bellen ze ons op. Wij komen ze dan gratis ophalen.

'En wat als ze jullie niet kennen?'

'Dan maken ze alsnog het babyaapje dood.'

Het is triest om te horen hoe de mens hier vaak met mensapen omgaat. Gelukkig bestaat er nog een centrum, een dat vooral draait op donaties vanuit rijkere landen, dat de orang-oetangs enkele maanden in quarantaine kan zetten en behandelen. Daarna gaan ze naar een oefenbos in Tembak, een Dajakdorp ten zuidwesten van Sintang, waar ze kunnen leren om in de vrije natuur te leven. Als maanden later blijkt dat ze zich voldoende hebben kunnen aanpassen, worden ze naar het noordoosten van Kalimantan gebracht en in een beschermd nationaal park vrijgelaten. Daar kunnen ze weer in alle vrijheid en als wilde dieren leven.

Ik kijk naar hun zachte, lichtbruine vacht die schittert in de tropenzon. Zoef! Daar ging er weer een. Ze hebben het er heerlijk naar hun zin. Een brult er. En krijst.

'In de kooien, zijn de apen heerlijk aan het apenkooien!', zegt er iemand.

'Aan het apenklooien,' roept een ander terug. En er stijgt een luid gelach op.

Orang-oetangs bij de Dajak

Reeds uren rijden we nu door de bruine blubber. DJ en Alexandra zitten op een scooter voor mij en ik tracht hen te volgen. Continue moet ik zoeken naar het meest droge en harde spoor op de onverharde weg. Soms lukt het niet en moeten we al duwend en trekkend door de modder verder. 'Opschieten!', roept DJ,

‘we moeten voordat het donker wordt in Tembak aankomen’. Het dorpje ligt op 45 km van Sintang maar toch duurt de rit ruim viereneenhalf uur. We zien enkele hutjes met een erf en kippen, kinderen die er in de tuin spelen, soms een riviertje met een oude houten brug, of een waar we langzaam door de rivierbedding moeten rijden. Vrachtauto’s vol oranjerode oliepalmvruchten langs de kant van de weg. Af en toe staan er plukkers met ontbloot bovenlijf in de velden vol oliepalmen, in rijen opgesteld, kilometers en kilometers lang. Een monocultuur met niet meer dan wat gras eronder en dat kunstmatig in leven gehouden moet worden. En een vervuilde en uitgeputte bodem achterlaat.

Selamat Datang!, wordt ons toegeroepen vanuit het dorp. ‘Welkom in de paradijselijke oase, te midden van de destructieve rooibouw van ons mooie bos. Hier proberen we weerstand te bieden tegen de corrupte praktijken van de oliepalimplantages’, vertelt bapak Najau, een Dajakhoofdman en vader des huizes.

Buiten is het ondertussen donker geworden en krekels zingen hun lied der verleiding, maar de nacht is helder en de volle maan schijnt door de tropische bomen.

Bij het avondeten, heerlijke nasi goreng met lokale groenten en zittend op de houten vloer, wordt mij uitgelegd dat Tembak een bijzonder dorp is. Het is naast een christelijk Dajakdorp ook een ecovillage. Zichzelf bedruipend, ecotoerisme, in harmonie met de natuur, geen monocultuur of chemische bestrijdingsmiddelen, alleen duurzaam bos- en grondbeheer. Zo bezit de dorpsgemeenschap een stuk omheind bos waar orang-oetangs langzaam kunnen wennen aan hun natuurlijke leefomgeving.

Een lange blanke man met bril en kaalgeschoren hoofd schuifelt de kamer in, komt bij ons zitten, pakt een bord en begint op te scheppen. Hij noemt zich Charel, zegt onderwijzer te zijn en zit hier altijd maar voor vier maanden. Daarna voor vier maanden in Kathmandu om vervolgens weer terug te komen naar Tembak.

‘Ik mag mijn vaderland niet meer in,’ zegt hij met een Leids accent. Hij scheidt snel de gebakken rijst op. ‘Anders ga ik naar de gevangenis. Te veel werkloosheidsuitkering ontvangen.’ Als zijn bord vol ligt, loopt hij, even vlug als hij gekomen is, de kamer weer uit om in een zijkamertje tv te gaan kijken.

Dat doet hij nu dus vier maanden lang’, zo wordt er mij fluisterend verteld, ‘televisieprogramma’s bekijken waar hij geen jota van begrijpt’.

Ik kan mijn lach niet onderdrukken en na een slok jasmijnthee luister ik weer verder naar wat er mij verteld wordt.

‘Verderop, net buiten het dorp en naast een riviertje, staat de dorpsfabriek. Hierin een verwerkingsmachine voor de tengkawangnoot, een noot die overal in het wild groeit en geperst wordt voor haar olie. Daar maken ze zeep van. De overgebleven resten worden gebruikt voor de productie van *biochar*, een bodemverbeteraar. Het laatste dat wij willen is dat hier gezwicht wordt voor de druk van de grote en corrupte bedrijven die het bos opkopen, het hout kappen om er vervolgens palmolie te willen produceren.’ ‘Wij Dajak’, zegt de hoofdman trots, ‘leven al eeuwen op deze oergronden. Het concept grondbezit kennen wij niet en daarom is ons volk ook vrij makkelijk door de ingehuurde advocaten om de tuin te leiden.’

Het regenwoud

De impact van deze bedrijven zie ik de dag erop. Mijn vrienden laten mij een dorp enkele kilometers verderop zien. Een Dajakdorp waarvan de dorpsoudsten hebben beslist om hun dierbare grond te verkopen. Alles voor de oliepalm. Nu ligt het dorp er kaal en armoedig bij. Mensen zitten hier aan de grond, zonder inkomsten.

‘Het inkomen van hun oude akkertjes en tuintjes, dat mager was maar wel regulier, hebben ze ingeruild voor enkele duizenden dollars. Een hoog bedrag! Hoger dan dat ze ooit in hun leven hadden gezien. Echter eenmalig. En in plaats van het wijs te besteden, hebben ze het verkwanseld aan een nieuwe motor of drank. Alles is weg. Foetsie.’

Ik kijk rond. De leegte in. De triestheid.

‘En nu is het hele dorp arm. En zo zijn er legio andere dorpen in de buurt.’

We rijden verder, door heuvelachtig terrein, langs bos, berg af, een rivier door. En plots, op de top van een heuvel, staan we stil en zie ik het. Overal, zo ver het oog reikt, is er niets meer. Helemaal niets. Het oerwoud gekapt, platgebrand, vernietigd. Een akelig landschap. Het enige dat rest zijn enkele honigbomen. Verlaten, alleen, zonder vrienden. Ik ben er stil van. Er is geen geluid te horen, behalve af en toe een krekkel en van heel ver een zielig vogeltje.

DJ wijst in de verte, naar enkele witte plekken op een kaalgekapte heuvel. ‘Dat zijn goudmijnen. Daar werken jongen mannen, vaak ook kinderen, in kleine, nauwe mijngaten, zoekend naar goud. Ze gebruiken kwik om het edelmetaal te delven. Erbarmelijke omstandigheden, de dood loert er om de hoek. En het kwik verdwijnt de grond in, het grondwater in. Je kan wel raden wat de levensverwachting van die gouddelvers is!’

Het is gek. Al die lieden bij mij thuis in Europa die zich staan te verlekken voor de winkelatalage van de plaatselijke juwelier, zouden zij dit weten? Zouden zij het willen weten? Zouden zij zich druk maken om het kinderbloed, vergoten voor hun gouden armbanden en kettingen?

De volgende dag plant ik een arenboom. *The tree of love and knowledge*. Daarna zitten we weer op onze brommers en rijden terug. Dit keer geen modderige wegen. Het is nu een tijdje droog geweest. Ik blijf even stilstaan, neem een foto. Het ruikt naar verbrand gras.

Als ik weer in het propellervliegtuigje zit, terug naar Pontianak, glijden mijn ogen over het groene land, kilometers beneden me. De enorme gele en bruine plekken van de goudmijnen zie ik nu duidelijk. Net als de saaie palmolieplantages. Monocultuur. Een triest gezicht. Ik sla het boek van de Dalai Lama open, dat voor me ligt.

“De problemen die ontstaan zijn door de veronachtzaming van het milieu, kunnen worden gezien als het antwoord van de natuur op ons onverantwoordelijke gedrag.”

Met de wijze woorden in mijn hoofd kijk ik nog een laatste keer naar het warme land. Het land van de heldhaftige Dajak. Een volk dat zoveel heeft moeten strijden voor hun bestaansrechten. Voor een regenwoud vol leven. Een bos dat nu gekapt wordt voor cosmetica, industrieel voedsel en biobrandstof in de rijke landen.

We moeten weer lokaal gaan kopen. Palmolievrij. Durven te vragen waar onze producten vandaan komen en transparantie eisen. We moeten verantwoordelijk gedrag gaan tonen, jong en oud, en onszelf de vraag stellen of we al die producten wel echt nodig hebben. Zo niet? Dan blijft er weinig over van dit mooie land. Van onze bruine, zachtharige vrienden. Van het groen en de gordel van smaragd.

Een uitstapje naar het oude regenwoud met haar immens grote bomen

Het is geen raadsel. (Zwitserland door de ogen van een negenjarige).

Ingrid Lenaerts

Het is geen raadsel, ik hou van bergen en van Zwitserland. Bij mijn grootouders hing elk jaar een nieuwe kalender aan de muur met prachtige foto's van Zwitserland. Mijn oma kocht die ergens in een boekenwinkel in Antwerpen kort bij de Boerentoren. Zodra de uitgave er was, kocht ze hem. Ik herinner me dat het meestal was rond de Antwerpse "moederkesdag", rond 15 augustus. Ik was door de foto's zo gefascineerd dat ik zeker naar Zwitserland wou. Ik speelde op een alp, ik vaarde mee op een meer en ik gaf het oude brood aan de zwanen die hun lange hals in het meer staken en er sierlijk weer uitkwamen als een omgekeerde acrobaat.

Vooreerst kwam ik er als negenjarige in Zwitserland dank zij een programma gezinsreizen van de christelijke mutualiteiten in de vijftiger jaren. Ik zat toen in het vierde studiejaar.

Ik herinner me nog dat ik van Overleie kwam -een deel van Kortrijk waar we woonden, van de drukkerij De Caluwé waar ik een ongeschonden nieuwjaarsbrief uit de collectie was gaan kiezen en dat was er een met een kleurenfoto van de Matterhorn, de steile wand onder een staalblauwe hemel. Ik had daar de grootste bewondering voor, het was voor mij een mirakel en kinderlijke vreugde om naar die foto te kijken en ze te beleven. Ik wou op slag bergbeklimmer worden.

De brief was bestemd voor mijn grootouders en ik schreef in mijn mooiste handschrift de beste wensen op voor het jaar 1956. Mijn grootvader was mijn dooppeter en een enorme bewonderaar van West-Europese landen. Hij bouwde zijn dromen als eventuele bewoner van zo'n land. Ik dacht dan ook dat mijn wensen voor een goede gezondheid des te meer kracht bijgezet zouden worden door dit mooie landschap. Hij zou beslist de brief op het dressoir zetten onder impuls van mijn grootmoeder. Ik mag zeker niet vergeten te zeggen dat zij ook weg was van de "bergen" over de hele wereld.

Toen ik weer thuiskwam zat mijn vader aan onze grote Vlaamse tafel *de Volksmacht* te lezen, een uitgave van het ziekenfonds toen. Mijn moeder keek over zijn schouder mee naar een aankondiging -een annonce zei men toen- over een reis naar Zwitserland van de lokale afdeling van ons ziekenfonds. De reis was voor gezinnen, naar Mürren in Berner Oberland. Mijn vader had er een atlas bijgehaald en ze keken beiden ijverig naar de ligging en het reliëf van Zwitserland. Ze waren euforisch en verlangden met hart en ziel naar de reis. Het was een familiaal gevoel geworden.

Ze wikten en wogen de mogelijkheden om hun droom en plannen te realiseren. De prijs viel mee. Voor een echtpaar en twee kinderen beneden 12 jaar voor acht dagen werd vervoer per trein voorzien, vol pension en kinderopvang. Ik voelde het vuur van hun beslissing overwaaien en we werden allemaal enthousiast alsof we al onmiddellijk onze koffers zouden pakken om te vertrekken.

En inderdaad, de volgende dag toog mijn vader naar het ziekenfonds om ons in te schrijven. Het was pas eind december en we kregen al twee kartonnen dozen mee om onze spullen in op te bergen. .Geen spullen zei mijn moeder naderhand. Het is onze bagage. Het was de grote droom van de familie Lenaerts die ons een fantastische wereld in spe liet uitbouwen. En of ik mee droomde.

Maanden spanning en verlangen naar de reis naar Zwitserland. In vrije momenten, zoals bij het ontbijt op zondag waren we allemaal samen. Mijn moeder had een vrije dag op het naaiatelier van het modehuis dat ze runde en mijn vader moest niet naar Brussel om bij de waterleiding te gaan werken. Hij was op-

steller aldaar en vertelde veel van het bureauleven, de hiërarchie (woord dat ik al vroeg kende). Soms zaten er lachwekkende verhalen tussen. Ik luisterde aandachtig. Maar spannender was het hoofdstuk Zwitserland, zoals wat we zouden doen, en hoe de reis zou verlopen. Ik zat al in de trein zonder erin te zitten. Het deed de spanning stijgen gedurende maanden. We gingen terug naar het ziekenfonds om nog twee andere dozen te halen voor mijn zus en voor mij. Mijn moeder zei: "We zijn beter voorzien als we genoeg linnen mee hebben. Daarom nog die dozen bijhalen." Begin augustus, na het feest van Sint Anna, patrones van de naaisters kreeg het personeel van het naaiatelier vakantie. Het atelier werd schoongemaakt en afgesloten. De afwezigheid van de dagelijkse bedrijvigheid viel op. Er was geen personeel meer en alle naaimachines zwegen. De paspoppen waren leeg en op de grond lagen geen lompen meer.

Het was de hoogste tijd om de reiskoffers klaar te maken. De kartonnen dozen was het enige wat mocht voor bagage om plaats te sparen op de trein. Mijn vader knoopte de dozen dicht met vakkundige knopen zodanig dat alles stevig verpakt was. Mijn moeder zorgde voor de pick-nick op de trein zowel avondmaal als ontbijt de volgende morgen.

De trein vormde zich in het rangeerstation van Kortrijk en elk gezin kreeg de nodige zitplaatsen toegewezen. Wij hadden vier zitplaatsen tegenover elkaar en de vier zitplaatsen aan het andere raam van het compartiment waren bestemd voor een gezin uit een omliggende gemeente. Een moeder, een vader en hun twee dochtertjes. Ze zaten nog maar even op de trein en ze vroegen al om te eten, drie "stutten" (boterhammen) met kaas. Ze vlogen als hongerige leeuwjes op het brood af, ze aten met hun mond wagenwijd open en ze smakten. Iets wat bij ons thuis ten zwaarste afgekeurd werd met de benaming "onbeleefde manieren". Ze waren lawaaierig en trokken aan elkaars vlechten. De moeder zei streng: "Stopt junder ne keer met spiezen". Volgens mijn vader was spiezen een dialectwoord uit het West-Vlaams wat ik niet begreep. Het zou willen zeggen hebben dat ze mekaar niet moesten aanstoten en ook niet tegen elkaar stoten als "knechtebrakken" (meisjes die zich gedragen als jongens).

Inmiddels hadden de meeste familieleden van de Zwitserlandreizigers afscheid genomen en kwam het uur van vertrek nabij. De trein was nog oud model met hele lage vensters waarvan de deuren met een zwaar slot vergrendeld werden. We reden van Kortrijk naar Brussel door de Noord-Zuid verbinding.

De spanning nam wat af. De lichten in de tunnels flitsten open en toe, de sporen blonken. Ergens voor de Noord-Zuid verbinding was de stoomlocomotief afgekoppeld, die mocht niet door die tunnels. Een elektrische locomotief nam de tractie over. Er zou regelmatig van locomotief gewisseld worden. De trein stopte in Namen, en dan in Luxemburg stad. Mijn vader was bezeten door reiskoorts. Hij keek het landschap na.

Hij was ervan doordrongen. Hij had de ganse route van de treinhalt opgezocht tussen Luxemburg en Basel. Het werd donker vanaf Thionville. Daar kwam er weer een andere stoomlocomotief voor de trein. Het was ook een zwart geval, een stoomtrein met een tender achter. Er werden nog kolen gestookt en er stonden grote pompen met een slurf om water bij te vullen in de tank. Die pompen stonden her en der verspreid over verschillende plaatsen.

Veel mensen stapten uit om het nachtelijk leven langs het spoor te zien. Ook mijn vader was erbij en hij nam me mee naar buiten op het perron om van alles en nog wat te vertellen.

Hij was ervan doordrongen. Hij had de ganse route van de treinhalt opgezocht tussen Luxemburg en Basel. Het werd donker vanaf Thionville. Daar kwam er weer een andere stoomlocomotief voor de trein. Het was ook een zwart geval, een stoomtrein met een tender achter. Er werden nog kolen gestookt en er stonden grote pompen met een slurf om water bij te vullen in de tank. Die pompen stonden her en der verspreid over verschillende plaatsen.

Veel mensen stapten uit om het nachtelijk leven langs het spoor te zien. Ook mijn vader was erbij en hij nam me mee naar buiten op het perron om van alles en nog wat te vertellen.

Voor mij was er een andere wereld die openging, die van de nachtelijke arbeid, van het licht in de duisternis en de maan boven de vele rails. Het was ook voor mij de eerste reiskoorts. Ik herinner het me als onderdrukt enthousiasme en nieuwsgierigheid of een soort leerhonger. Na een twintigtal minuten floot de treinwachter en iedereen moest weer zijn plaats innemen. Mijn jongste zus was al in slaap gevallen. Mijn moeder was ingedommeld. Vader zei me ook te gaan zitten en te slapen. "Dat moet je doen meisje, want anders ben je morgen knorrig en dat zou jammer zijn". Ik deed wat hij zei maar af en toe piepte ik door de kakikleurige gordijnen. We kregen allemaal een flessengroen soldatendeken (ruig) tegen de nachtelijke kou.

Het deken schuurde over mijn benen en het krabde in mijn gezicht, geen pyjama en geen lakens, de kleren aanhouden die we tijdens de dag droegen, dat was me nog nooit overkomen. ...en de trein reed verder.

We sliepen zoals de muizen in het meel. Ik zag Metz en daar was van alles te doen in dat station, deuren open en toe, bevelen in het Frans, passagiers die door de gangen van de trein liepen. het was voor mij een avontuur waarin ik groeide. De volgende stad was Epinal, dan kwam Mülhouse.

Halverwege de nacht had mijn zus al slapend in haar broek geplast. Er moest proper linnen uit een kartonnen doos opgevist worden want mijn moeder was vergeten een ander schoon broekje in de gewone reistas te stoppen. Alle deskundige knopen moesten losgemaakt en mijn vader sakkerde omdat hij ook deelde in het ongemak; hij moest ook schoon ondergoed hebben en dat was niet leuk zei hij, maar van de nood een deugd gemaakt haalde mijn moeder proper linnen uit de kartonnen doos. Mijn vader moest naar het toilet op de trein om zich om te kleden en dat was een zware karwei gezien de beperkte hygiëne op de treintoiletten. Een evenement dat nog dikwijls bij familiefeesten verteld werd, aangedikt met een tikkeltje humor van vader en dochter.

Om vijf uur 's morgens begon het klaar te worden. De zon kroop uit haar bed en we zagen een prachtige zonsopgang. Eindelijk kwamen we aan in Basel. Het droombeeld van mijn vader een Zwitsers station, de sfeer, het comfort en de droom die werkelijkheid werd, dat was een evenement zonder weerga. De Frans-Zwitserse grens was een mythische plek voor mijn vaders verbeelding. En later voor de mijne.

Aangekomen in Basel met de lange mutualiteitstrein. Het was een stralende morgen. Het station lag er kraaknet bij. De dampende locomotief was al afgekoppeld in Frankrijk want die mocht met zijn vervuilende walm van kolen Zwitserland niet binnen.

Indrukwekkende elektrische locomotieven reden af en aan. Ze waren Onze Lieve Vrouwblauw geschilderd met gele opschriften op hun flanken. Technische gegevens, die mijn vader probeerde uit te leggen. Over het gewicht van de trein, de capaciteit in verband met de snelheid, waar ze gemaakt werden.

Het maakte allemaal zo'n indruk op me dat ik het enthousiasme van mijn vader overnam. Ik zag ook knalrode locomotieven. Ze hadden een soort ruit van stalen draden bovenop het dak van de trein die tegen de elektrische draden van de palen aanstootten. De trein kon de bedrading opvouwen en weer openvouwen voor het elektrisch contact. Mijn vader gebruikte het geleerde woord transmissie van de elektrische stroom. Voor mij was de transmissie het over en weer lopen van een onzichtbaar mannetje. Een soort Reddy Kilowatt uit de jaren vijftig en zestig, het reclamemannetje dat het verbruik van elektriciteit moest stimuleren. Mijn vader vertelde over een andere manier om het signaal voor vertrek aan te geven. Er werd niet gefloten door de trein-

wachter maar het was een welluidende gong die volgens een Japans gebruik geïnstalleerd was. Het ding-dong geluid was het klepelen van een koebel als nationale hulde aan de alpenkoe.

Ik voelde hetzelfde fluïdum van dubbel enthousiasme door mijn vaders vertellingen en uitleg. In Zwitserland was de elektriciteit goedkoper omdat ze geproduceerd werd door het vallen van het water dat turbines deed draaien, bijna gratis en daarom reden de treinen op elektrische kracht.

Bij het woord turbine zag ik de grote zwierturbine uit de wasserij waar Tantan (mijn groot tante) de lakens ging wassen. Ik heb altijd bij verschillende oorden beeldassociaties gemaakt met herinneringen. Zomaar spontane gedachten die elkaar opvolgen alsof ze uit de mist boven een vijver ontsnappen. In Winterthur werden de Zwitserse treinen gebouwd en dat stond op alle treinen vermeld. Ik wou ooit een fabriek bezoeken waar deze modellen gemaakt werden. Ik zou alles willen weten want ik wou ooit met een echte trein rijden. Geen stoomtrein maar een elektrische, zo een knalrode of een hemelsblauwe, die zeker op het spoor stond om ergens een verborgen hemel te ontmoeten.

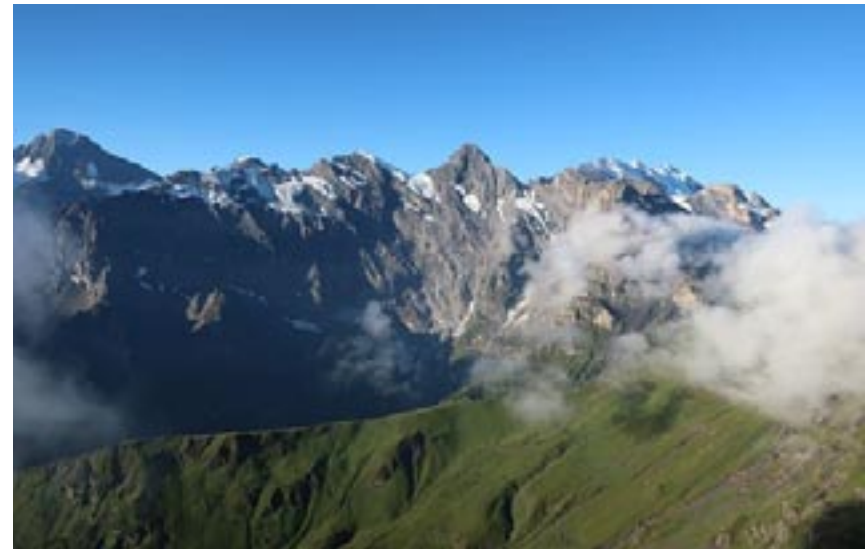
Mijn zus was intussen kaartenhuisjes aan het bouwen op het smalle tafeltje aan de vensterwand. Het kaartengehucht stortte constant in door de bewegingen van de trein. Mijn zus werd er ongelukkig van en begreep niet waarom de kaarten niet wilden blijven staan. Ik had de volledige aandacht voor het landschap buiten. In de verte werden de Alpentoppen zichtbaar. In de grote vlakke voor we de bergen inreden stonden grote boerderijen met een balkon met deuren waarop bloemen geschilderd waren. Er stonden zware koeien in de weiden. Boomgaarden met kerselaars, notenbomen en appelbomen wisselden elkaar af. Het was verbazingwekkend en toch zo wonderbaar. Niet dat vlakke land zoals thuis langs de Leie met zijn vlasvelden en de schoven erop. We reden richting Thun aan een meer, zei mijn vader..

Thun lag voor ons uit. In de verte staken de hoge bergen hun koppen op. Dit was prachtig, adembenemend. Ik was dat kind van negen maar ik was perplex van het landschap dat naar me toekwam. Het was als een onderdompeling in een bad onsterfelijk geluk. Het is me overkomen. En ik heb die betovering behouden. Ik heb er nog altijd de mond van vol.

De trein reed langs het meer van Thun. Op de rand bijna. Het water was helder diepblauw en dat blauw werd echt donker verderop in het meer. Het meer heeft me die koninklijke magie nagelaten. Onderwater tegen de boorden lagen grote platte keien. Er hing nog zomernevel over het water, de zon deed haar werk en brak door, we zagen ook verschillende zwanen dobberen, in de morgenstilte leken die de gelukkigste dierenparen. Het meer van Thun was een tovenaars van stilte en pracht. De omgeving bleef verbazen. De trein nam de bochten en wij zagen de locomotief vooraan. Net een kronkelende slang. Het was zo aangrijpend dat iedereen door de vensters van de trein keek. Je hoorde overal ah en oh geluiden. In het station van Thun hield de trein nog even halt. We mochten uit de trein en er werd een ontbijtje rondgedeeld.

Het station grensde aan het meer. Langs het meer stonden banken voor wandelaars. Het was allemaal zo aandoenlijk vreemd.

De volgende halte werd Interlaken. Het prachtige stadje dat tussen twee meren lag. Dat van Thun en het meer van Brienz. In het station van Interlaken gearriveerd hoorde ik weer de gong, het typische vertreksignaal voor de treinen. Het klonk als die koebel uit de bergen. Thuis in Kortrijk hadden we een koebel

maar waar ze vandaan kwam had ik nooit gevraagd. Ze werd dikwijls geluid gewoon om ze te horen. Wat opviel, toen waren er in de Zwitserse stations geen trappen om naar de verschillende perrons te gaan. Er waren ook geen muren rond het stationsgebouw. Het was alsof de trein bij momenten op straat reed. Er waren wel waarschuwingslichten bij de overgang van de sporen. In Interlaken, vlakbij het spoorweggebouw stond ook een heel mooi Casino waarvan de muren bekleed waren met hout in de vorm van schubben of dakpansgewijze ingevoegde stukjes hout. Zoiets had ik nog nooit gezien. Aan het station was een groot park met eeuwenoude bomen en gemillimeterde grasperken. Er groeiden en bloeiden ook veel rozen en kortbij was een dierenpark. Het voornaamste was dat je van daaruit de gekende hoge berg zag, de Jungfrau. Dat was een openbaring van natuurpracht, zei mijn vader. Het was nog in de voormiddag toen de trein uit Interlaken vertrok. Het meer van Brienz even mooi als het meer van Thun. Het was echter heel schaduwrijk omdat het tegen de Beatenberg aanlag. Nu ging de rit door een smalle vlakte waar veel boerderijen lagen. Veel kerselaars en appelbomen. Mijn vader zei dat er van de kersen schnaps gestookt werd. Ik wist nog niet zo goed wat het was. Ik kende wel wijn die grote mensen dronken en jenever uit Schiedam. Toen mijn overgrootvader nog leefde mocht ik een suikerklontje in zijn glaasje jenever soppn en het smaakte dubbel lekker.

Er liepen ook hier bruine koeien in de wei, die ze later als chocolade koeien zouden betitelen in de reclames van Suchard. Stel je voor, een koe in chocolade. Ik maakte er een droom van maar zat met een probleem, een koe in chocolade en wat met de uitwerpselen. De twee meisjes in ons treincompartiment mochten door het venster leunen en ik mocht dat niet. Ze zagen natuurlijk veel meer maar mijn moeder was bang dat we door het venster zouden vallen. "Ik mag nooit iets", zei ik tot mijn ouders, en werd boos en ik moest toch blijven zitten. In mijn kniezerige bui wou ik niet meer kijken door het raam tot wij in het station van Lauterbrünnen aankwamen.

Dat was het eindpunt van de trein, we moesten allemaal uitstappen wat natuurlijk veel gedrum gaf. Lauterbrünnen, mooi dorp aan de voet van een massief gebergte. Het was even na de middag en we waren moe van de lange rit en weinig slaap.

We werden op het hart gedrukt niets op eigen houtje te beginnen, allemaal samen te blijven per familie en onze beurt af te wachten voor de tandradbaan en het treintje dat ons tot onze eindbestemming zou brengen

De tandradbaan was een voertuig tegen een helling. Het perron om in te stappen was tegen een helling gebouwd. Het leek merkwaardig om in te stappen, zo trapsgewijze. De houten banken waren warm om op te zitten en de zon speelde tussen de dennen op de rotswanden naarmate het treintje steeg. Ik hoorde plots niet goed meer toen het treintje naar omhoog klom. We zagen veel dennenbossen hoog tegen de helling. Er liep een weg naar boven. Wandelaars op pad waren juist kabouters op trektocht. We stapten uit op het platform van Grütschalp. Het rook er lekker naar hars zei mijn vader.

Op een ander treintje reden we langs de rand van de afgrond van het dal van de Eiger en de Mönch als eeuwige sneeuwbergen. En bij de halte lag Mürren, het land van belofte. Dat heb ik nooit vergeten.

Hans Devroe

Corona

Dit virus zou, zoals dat van SARS en MERV, teruggaan op een interactie tussen dieren en mensen in China, met onhygiënische toestanden. Daar werd het uitbreken van de epidemie lang (sedert november 2019 bekend) stilgehouden door de autoriteiten. Later volgde het in quarantaine stellen van honderden en het afsluiten van ganse steden te beginnen met Wuhan. Tot zover de Chinese censuur en verantwoordelijkheid. Later voor de V.S. een voorwendsel in hun handelsoorlog met China (en een kiescampagne).

Bij ons is wekenlang gesust. De minister van Volksgezondheid en allerlei virologen verdrongen elkaar voor de camera's in een nieuw soort show, publiek verzekerd. Geen enkele journalist, verlamd door respect voor de specialist of schrik voor de broodheer, stelde kritische vragen over preventieve geneeskunde en de huidige hype. Pas op 15 april slaagde A. Penasse erin de premier te confronteren met vermoedens over minister De Backer en viroloog Van Ranst (bindingen met de farmaceutische industrie).

Op 6 maart de mededeling dat medisch materiaal (w.o. mondmaskers) diende voorbehouden voor klinieken. En dat huisartsen en de Spoedafdeling niet wens-ten lastiggevallen te worden door patiënten! Op 7 maart aangevuld met een ander bericht dat artsen wel degelijk betaling wensten. En op 13 maart volgden dan "drastische maatregelen, maar geen lockdown". Verlengd tot mei.

Voor wie de geschiedenis der geneeskunde kent (ik las er voor *De getuige vier*) een déjà vu vertoning: telkens het gevaarlijk werd (bij het uitbreken van pest, cholera, Spaanse griep) lieten vele "helden in het wit" de getroffen en in de steek. Vreemd genoeg waren het vooral de door hen geminachte outsiders als Paracelsus, Agrippa, Nostradamus, Mesmer en andere "alternatieven" (die ooit geneeskunde hadden gestudeerd uit kennisdrang of naastenliefde) die wel bleven en hielpen. Dat doen vele verpleegkundigen nog steeds.

De kern van de zaak is dat de "expert", verwend met miljoenen en prestige ook verantwoordelijk moet kunnen gesteld worden voor het falen. Is hij/zij onbekwaam, ontslag. Is hij/zij laf, oneer. Dat geldt zowel voor de minister in een failliet regime (14 miljard tekort) maar met riante uittredingsvergoeding... als voor de mediageile viroloog. Waarom hebben zij niet uit de ervaringen met eerdere Chinese virussen gewerkt aan een vaccin – luidt de klacht van een collega uit de KU Leuven? Ofwel waren ze niet deskundig, ofwel nalatig. Zoals de politici. Beide in **schuldig verzuim**.

En iets anders. Nog steeds krijgt de mechanische geneeskunde voorrang aan de Belgische faculteiten in plaats van de holistische, psychosomatische want "wat je niet kan zien bestaat niet...". Wat zou inhouden dat voor de zeventiende eeuw (toen de Nederlander Van Leeuwenhoek de microscoop uitvond) microben en andere kleine "diertjes" niet bestonden. Voor de tijd van Pasteur geen bacteriën... Maar voor de microscoop (thans de elektronische) geloofde "primitieve" en Oosterse geneeskunde in de kracht van verbeelding en inbeelding, suggestie. Hoeveel "gevallen" dit jaar zijn veroorzaakt door een omgekeerd placebo-effect, gesuggereerd door een overdaad aan "helden in het wit" die god spelen via allerlei soorten media meermaals per dag? Alleen al de mediaheisa was **verziekend**. En **stigmatiserend** waar met de vinger gewezen werd naar "de ouderen" als risicogroep; bepaalde ziekenhuizen weigerden hen zelfs te be-

handelen –wat onwettig is. Op 26 maart veroordeelde de commissie Human Rights van de UN (Genève) elke discriminatie qua zorg: “No exceptions with Covid-19 (...) Everyone has the right to life-saving interventions.” De discussie is een gevolg van het afzwakken van de Eed van Hippokrates die bescherming bood aan de zwaksten, abortus en euthanasie verbood. “Het reanimeren van 80-plussers is niet meer zinvol” orakelden professoren (w.o. Ignaas Devisch, notabene ‘medische ethiek’). Een (van ‘gezondheidseconomie) berekende zelfs de winst per dode. Is geneeskunde moordkunde geworden? Darwins “survival of the fittest”? Deze houding is verantwoordelijk voor de dood van vele bejaarden in rusthuizen: geen of te laat beschermend materiaal en behandeling, bezoek van familie en vrienden verboden. Wie wil/kan in zo’n onmenselijke omstandigheden overleven? Vogels voor de kat. Geneeskunde-zonder-geweten moordt.

Voor de horeca en veel handelaars een ramp. Hulp is beloofd, maar wie gelooft nog politieke beloften? Voor zeer veel leerlingen en studenten chaos, na het klimaatpijbelen des Guten zuviel.

Enkelen brachten daadwerkelijk hulp. Ook zonder radio en tv. De corona-heisa een periode van (althans op de ‘sociale media) veel fantasie en humor. M.Van Coppenolle vroeg met een #Post Corona Movement “dromen” te posten om de wereld te verbeteren. Dit leidde tot een lawine aan voorstellen, vooral voor meer natuurbewoud en minder groeieconomie. Sympathiek idealisme, soms tegensprekelijk en makkelijk te misbruiken door carrieristen uit allerlei partijen. Het beleid wat deze crisis betreft heeft, vanuit een ongrondwettelijke regering, op vele gebieden geblunderd: te laat ingegrepen, met vervalste cijfers en vooral onmenselijke “geneeskunde” die niet zorgde voor preventie of een vaccin, niet genas, zelf vele slachtoffers maakte. Heel wat prominenten zijn van hun voetstuk(je) gevallen.

Multatuli

In 1820 werd Edward Douwes Dekker (Multatuli) geboren. Dus dit wordt een Multatuli-jaar met allerlei herdenkingen. Hij werd beroemd door zijn Max Havelaar (1860), een pleidooi tegen de Nederlandse kolonisatie van Java, maar ook tegen afpersing en geweld vanwege de inlandse sultans. Na zijn ontslag en terugkeer hield hij veel lezingen en stond bekend als recalcitrant atheïst (Ideeën) en verdediger van de vrije liefde.

Privacy

Apple verzet zich tegen verzwakking van zijn iPhones op last van de Amerikaanse overheid. Klanten wisten niet dat het Zwitsers encryptiebedrijf Crypto AG eigendom was tot 2018 van CIA en BND, de Duitse inlichtingendienst. Zo verdiende Crypto dubbel.

Op Facebook, dat steeds vaker censureert, zijn berichten uit de Palestijnse gebieden nagenoeg verdwenen onder druk van Israël. Het krioelt van ongewenste overheidsberichten, niet te wissen. Sommigen wilden een **corona-app** waarin minimum 60 % van besmetten om zo contacten te kunnen detecteren.

Minister De Backer voerde wijselijk dit privacy-bedreigend idee af.

vrt

Het botert niet meer binnen de omroep nu besparingen dreigen. Men vecht om budgetten. CEO Paul Lembrechts is ontslagen, daarna Peter Claes (deze naar verluidt omwille van peperdure contracten met het productiehuis De Mensen). Radio 2 ontpopt zich intussen tot een reisbureau voor “de grootste familie” (naar Cyprus e.a.). Lol trappen met b.v.’s uit de soaps. Tijdens de coronacrisis bleek de vrt weer propagandazender met een vaste show van virologen, al dan niet met politieke agenda.

Fake nieuws

Modewoord, te pas en te onpas gebruikt, vooral van de 'main stream' tegen 'sociale' media.

'Fact checking' gebeurt terecht indien de bron niet klopt, de formulering niet deugt, de inhoud onvolledig of vervormd is. Ter kwade trouw echter zo het de bedoeling wordt een tegenstander in een kwaad daglicht te stellen. Dan synoniem voor propaganda en censuur, zelf fake.

Een hilarisch voorbeeld leverde de Gentse professor communicatiewetenschap F. De Grove –ingehuurd als expert 'nep nieuws' door o.m. de vrt. In het Paasweekend betrokken bij een politie-overval wegens geluidsoverlast tijdens een 'streaming'. Veel lessen zijn immers door de sluiting vervangen door digitale, videoconferenties en andere webcam. De prof en zijn assistent Kr. Boghe begonnen een scheldpartij ("Fascisten!") tegen de politie, live uitgezonden. Gevolgd door ontslag aan de R.U.G.

Info over culturele activiteiten van (ex)cursisten. Info WELkom

- Dimitri Bontenakel publiceerde in april de roman *De berenrug* (Wereldbibliotheek). Tot vorig jaar was hij bestuurslid van PEN, thans hoofdredacteur van het tijdschrift Verzin.
- Peter Brosens realiseerde samen met zijn vrouw Jessica Woodworth *The Barefoot Emperor*, evenals zijn vorige film *King of the Belgians* een komedie. Het duo bereidt de verfilming voor van Dino Buzzati's *De woestijn van de Tartaren*.
- Na *De madonna's van Scherpenheuvel* verscheen van Clara Mertens een tweede, meer psychologische roman *Alleen met Viktor* (zie).
- Ook Gie Van den Vonder schrijft lange verhalen: *De vijfde kaartspeler* en *De Plazamoorden*. Zie zijn Facebook-account.

In memoriam Leo Vekemans (1946-2020)

Van vorming burgerlijk ingenieur, van karakter rechtuit. Hij stelde voor een eindwerk te maken over de literatuur van precolumbiaans Meso-Amerika. Toen ik aarzelde vroeg hij een afspraak in café De Brosse op de Oude Markt te Leuven. Ik ging en daar klapte hij een valies open vol boeken over de Azteken, Tolteken, Maya's... Zijn eindwerk werd een bloemlezing, behoorlijk ingeleid: *Precolumbiaanse Meso-Amerikaanse literatuur: Azteken en Maya's, met Nederlandse vertalingen van de oude teksten* (2008). Later publiceerde hij over deze beschavingen in een vaktijdschrift.

In memoriam Frederik Vandenbosch (1930-2020)

Na het overlijden van zijn echtgenote Mieke Stevens (zie *WEL* december 2018) wisten wij: het zal niet lang meer duren. Hij was al jaren nagenoeg doof en werd gescheiden van haar in het rusthuis Rémy. Voor de UWLM heeft hij veel gedaan: documentatie (hij was documentalist voor BGJG en KADOC) voor Het Wereldje en mijn boeken, uistappen. Hij wad een verwoed lezer, las graag gedichten voor.

FRED

Zijn groeide tot stilte
Soms een glimlach, soms razernij ...
Maar altijd met een gedicht
Altijd met haar dichtbij.

W Tips voor publicatie in *digiWEL*

- Enkel teksten in machineschrift. Mailen naar postuwlm@yahoo.com .
- Titels van boeken, tijdschriften, programma's... cursiveren.
- Vetjes aanduiden als dusdanig of met golflijn onderaan.
- Rechtstreekse dialoog of citaten tussen dubbele aanhalingstekens: "Ik vraag het je!"
- Woorden of uitdrukkingen 'afstandelijk 'geciteerd tussen enkele aanhalingstekens: Dat heet dan 'democratie'.
- Illustratie in de tekst plaatsen of achteraan (aangeven waar invoegen, eventueel genummerd).
- De foto's moeten scherp zijn en voldoende pixels bevatten, anders worden ze te klein in het tijdschrift. Heb je het copyright? De boetes zwaar. Soms is het vrij.
- Genres: altijd (behalve voor gedichten) uw naam rechtsboven.
 - Essay: max. 4 blz. A4. Vooraf afspreken over onderwerp.
Achteraan bibliografie: Auteur, Titel. 'Reeks', Uitgeverij, Plaats, Jaartal druk.
 - Flitsverhaal, cursiefje, column e.d. max. 1,5 blz. A4.
 - Recensie: bij voorkeur nieuwe publicaties. Afspreken (telefonisch!) om overlapping of herhaling te vermijden. Max. 2 blz. A4. Onderaan bibliografische gegevens w.o. aantal blz. en prijs. Noch een kritiekloze laudatio, noch een humeurig afbreken. Geef argumenten.
 - Reisbericht: niet de ganse route (bijv. in dagboekvorm) maar uitschieters, ontmoetingen, indrukken... Persoonlijk, geen foldertekst.
Max. 4 blz., ill. inclusief (hun plaats aanduiden).
Vooraf afspreken (tel.) om herhaling te voorkomen.
- Zorg voor een kopie van uw inzending
- en heb geduld: het is een driemaandelijks tijdschrift...
- Stuur nooit parallel eenzelfde bijdrage naar verscheidene tijdschriften. Bij de zending van een manuscript naar een uitgever kan dit wel (omwille van lange wachttijden).

Dus WELKOM, maar met zorg! Teksten die geen rekening houden met de richtlijnen worden niet aanvaard.

Namens de redactie en productie van "*digiWEL*".

De Getuige

Voltooid!

HANS DEVROE

Als je 2000 jaar lang over deze Aarde hebt gezworven, telkens korte tijd ergens gewoon en dan weer voortgedreven... Wat ben je te weten gekomen over deze planeet? De oorzaken van natuurrampen? Van oorlogen? De verhouding tussen volkeren? Tussen godsdiensten?

Wat is het geheim van God? Welk wereldbeeld is het meest zinvol? Hoe leven?

Weten en wijsheid gepuurd uit 50 levens ...

Lees "De getuige" 3, sluitstuk van de trilogie. Dit deel bestrijkt het Verre Oosten, de Amerika's, Oceanië. Zinvoller dan het zoveelste krimietje of overspeltje... En beter geschreven!

Het boek bevat 304 pagina's. Het boek kost 18 euro + 10,5 euro portkosten. Devroe's vorige boek "Mijn zoektochten" is al uitverkocht.

Te bestellen bij WEL: postuwlm@yahoo.com of de auteur 016-22 93 24.

HANS DEVROE publiceerde verhalen en romans (o.m. De stilte, Het schaakspel van Leuven), gedichten en luisterspelen - in ieder genre bekroond. En ook studies over wiskunde (Wiskunde voor morgen) en filosofie (Het virtuele universum). Hij stichtte en leidt de Universitaire Werkgroep Literatuur en Media (WEL) te Leuven.

Reeds verschenen themanummers

Enkele nog in beperkte voorraad aanwezig. (*) betekent: uitverkocht. Te bestellen aan 10 euro (portkosten incl.) via 016-22 93 24 of e-mail, postuwlm@yahoo.com. Enkele duurder.

- “Beknoptheid in literatuur” (09/1990)*
- Poëzie uit Irak” (12/1990)*
- Oorlog en media” (03/1991) *
- Fin de siècle - toen en nu” (09/1991) *
- Oorlogsdagboeken” (01/1992) *
- Humor en Satire” (09/1992) *
- Vlaamse literaire kritiek” (03/1993) *
- Jubileumnummer. Internationale bloemlezing” (11/1993)
- Psychologie en literatuur” (03/1994) *
- Censuur?” (10/1994) *
- Fantasie en literatuur” (12/1995) *
- Dichters in Fantasia. Internationale bloemlezing” (06/1996)*
- Literatuur en wiskunde” (12/1996) *
- Het virtualisme” - “Literatuur en (nieuwe) media” (11/1997)
- Dimensietheorie” (03/1998)
- Theorie der verbeelding” - “Vijftien jaar WEL” (11/1998)
- Wereldreis: reisverhalen” (12/1999)
- Wereldbeelden” (12/2000) *
- Over de hoop” - “Oorlogsretoriek” (10/2001) *
- Twintig jaar ! “ (11/2003) *
- Dromen-Studie der verbeelding - A. Tsjechov” (11/2004)
- 25 jaar WEL” (03/2005)
- De mathematische muze” (12/2006)
- Over de roman” (12/2007)*
- Jubileumnummer. Lezers schrijven (12/2008)
- Engagement?” (12/2009)
- De pelgrim - 30 jaar UWLM (12/2010),
- De zin van de zin (12/2011)
- Japanse bloesems - Repertorium der verbeelding I (12/2012)
- Dertig jaar! Repertorium der verbeelding: Getallen(12/2013)
- Glimlach! Repertorium der verbeelding: Tijd (12/2014)
- De vuurtoren en de schaduwen (12/2015),
- Studie der verbeelding (12/2016)
- Mijn zoektochten (12/2017)
- Roman *Onkruid wieden* - Jubilea WEL (12/2018)

Hans Devroe

- “Verzamelde gedichten en geschriften over poëzie” WEL, Leuven, 352 blz., geïll., 14 euro (incl. portkosten)
- “Verhalen en hoorspelen” WEL, Leuven, 225 blz., geïll., 15 euro (incl. portkosten)
- “Het virtuele universum” Garant, Antwerpen/Apeldoorn, 117 blz., geïll., 15 euro (incl. portkosten)
- “De pelgrim” WEL, Leuven, 70 blz., 10 euro (incl. portkosten)
- “Onkruid wieden” WEL, Leuven, 68 blz. (incl. portkosten)

Vanaf maart 2019 digitaal: *digiWEL* via uwlm.be/tijdschrift

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn tekst en behoudt het copyright.

Redactie Hans Devroe, secretaris. Tel.016 229324, mail postuwlm@yahoo.com

Medewerkers Kris Claes, Tom Kimpe, Marjolijn Terlingen

Jaarabbonement 10 euro (steun 30 euro) via bank BE42 645-6201617-54

v.u. Hans Devroe, Kapucijnenvoer 67 03.04, 3000 Leuven

